

2002

þÿ š Å À Á ¹ ± ⁰ ì Â ± À ì ´ · ¼ ¿ Â µ » » · ½ ¹ Ã ½

Pavlakis, Andreas

<http://hdl.handle.net/11728/6802>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ελληνισμός της Διασποράς

ΣΤ. ΒΟΓΑΖΙΑΝΟΣ-ΡΟΥΪ
Ε. ΖΥΜΗ
Ι. ΚΟΝΔΥΛΗ
Α. ΚΟΝΤΗΣ
Α. ΠΑΥΛΑΚΗΣ
Γ. ΣΙΑΜΠΟΣ
Β. ΤΣΑΠΑΛΙΑΡΗΣ
Ρ. ΦΑΚΙΟΛΑΣ

ΤΟΜΟΣ Α

Ιστορική Αναδρομή.
Εννοιολογικές Αποσαφηνίσεις

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Ελληνισμός της Διασποράς

ΤΟΜΟΣ Α

**ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ**

ΠΑΤΡΑ 2002

Copyright © 2002
Για την Ελλάδα και όλο τον κόσμο
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Γεδός Παπαφλέσσα & Υψηλάντη, 26222 Πάτρα
Τηλ.: (0610) 314094, 314206, Φαξ: (0610) 317244

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
του τόμου
Ιστορική Αναδρομή. Εννοιολογικές Αποσαφηνίσεις

Ακαδημαϊκοί Υπεύθυνοι
Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς

Επιμέλεια Έκδοσης του Τόμου
Αλεξάνδρα Μελίστα

Επιμέλεια στη Μέθοδο της Εκπαίδευσης από Απόσταση
Αλεξάνδρα Μελίστα

Συγγραφή	Κριτική Ανάγνωση
Αντώνης Κόντης	Ηλίας Κατσούλης
Ροσέτος Φακιολάς	Ηλίας Κατσούλης
Στέφανος Βογαζιανός-Ρού	Αντώνης Κόντης
Ελένη Ζυμή	Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς
Γεώργιος Σιάμπος	Ελένη Ζυμή
Βασίλης Τσαπαλιάρης	Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς
Ανδρέας Παυλάκης	Μαρία Ρούσου
Ιωάννα Κονδύλη	Αντώνης Κόντης

Γλωσσική Επιμέλεια
Ευγενία Μαντζούκη

Φιλολογικός Έλεγχος
Παναγιώτα Διδάχου

Καλλιτεχνική Επιμέλεια/Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Άρτεμις Γλάρου

Συντονισμός Ανάπτυξης Διδακτικού Υλικού του Προγράμματος Σπουδών
Βάσω Βασιλου-Παπαγεωργίου

Συντονισμός ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού
και γενική επιμέλεια των εκδόσεων

ΟΜΑΔΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΓΟΥ ΕΑΠ/1997-2002

ISBN: 960-538-480-9

Σύμφωνα με τον Ν. 2121/1993
απαγορεύεται η συνολική ή αποσπασματική
αναδημοσίευση του βιβλίου αυτού ή η αναπαραγωγή του
με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς την άδεια του εκδότη.

ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

A. Παυλάκης

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια αδρομερής καταγραφή του μεγέθους του κυπριακού απόδημου ελληνισμού, των προβλημάτων που αντιμετωπίζει, καθώς και της συμβολής της ομογένειας στην επιβίωση (φυσική και εθνική) της Κύπρου.

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει τη μελέτη αυτού του κεφαλαίου, θα είστε σε θέση να:

- προσδιορίζετε την έκταση της κυπριακής και κυρίως της ελληνοκυπριακής μετανάστευσης·
  - αναφέρετε τους κυριότερους λόγους μετανάστευσης των Κυπρίων·
  - διακρίνετε τις σημαντικότερες χρονικές περιόδους μετανάστευσης των Κυπρίων·
  - αναφέρετε τα σημαντικότερα προβλήματα των Κύπριων μεταναστών·
  - προσδιορίζετε τη συμβολή του απόδημου ελληνισμού στη λύση του κυπριακού προβλήματος·
  - απαριθμείτε τις ενέργειες της πολιτείας για τη στήριξη των αποδήμων.
-
- Κύπριος μετανάστης
  - Κυπριακός Απόδημος Ελληνισμός
  - Προβλήματα Κύπριων αποδήμων
  - Απόδημοι και εθνικό πρόβλημα

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζουμε τις κύριες χρονικές περιόδους μετανάστευσης των Κυπρίων και την έκτασή της. Καταγράφουμε επίσης τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι απόδημοι Κύπριοι στις χώρες εγκατάστασής τους και τη συμβολή της κυπριακής πολιτείας στην αντιμετώπισή τους. Τέλος, θα αναφερθούμε στη συνεισφορά του απόδημου ελληνισμού ως συνόλου στην εθνική και φυσική επιβίωση της Κύπρου.

Ο απόδημος κυπριακός ελληνισμός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου ελληνισμού. Πρέπει όμως να σημειώσουμε τα εξής:

1. Παρατηρείται αντικειμενική δυσκολία διαχωρισμού των Ελληνοκύπριων – Τουρκοκύπριων αποδήμων, τουλάχιστον πριν από το 1974, τον χρόνο της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Επισημαίνεται επίσης ότι το 1963, με την εκδήλωση της τουρκικής ανταρσίας και με τις ένοπλες συμπλοκές που ακολούθησαν μεταξύ Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων, δημιουργήθηκαν αμιγείς περιο-

Σκοπός

**Προσδοκώμενα
Αποτελέσματα**

**Έννοιες
Κλειδιά**

**Εισαγωγικές
Παρατηρήσεις**

χές-θύλακες Τουρκοκύπριων. Μετά την τουρκική εισβολή, το 1974, επεβλήθη παντελής διαχωρισμός μεταξύ Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων και επομένως οι αριθμοί αναφέρονται αποκλειστικά στον κυπριακό απόδημο ελληνισμό.

2. Λόγω της απουσίας εξακριβωμένων στοιχείων δεν μπορούμε να καθορίσουμε με ακρίβεια τον αριθμό των Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων αποδήμων. Μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι η αναλογία αποδημίας Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων είναι του αυτού ύψους δεδομένου ότι οι συνθήκες διαβίωσης που επικρατούσαν στην Κύπρο τουλάχιστον μέχρι το 1963 ήταν οι ίδιες τόσο για τους Ελληνοκύπριους όσο και για τους Τουρκοκύπριους. Με βάση την αναλογία πληθυσμού οι Τουρκοκύπριοι αποτελούσαν από το 1571, έτος κατάκτησης της Κύπρου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, το 18% περίπου του συνολικού πληθυσμού (Percival 1949, Department of Statistics and Research, 1955-1997), οπότε συνάγεται ότι ο αριθμός των Τουρκοκύπριων αποδήμων πρέπει να είναι πολύ μικρός.

Ενότητα 6.1

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η Κύπρος, γνωστή και ως το Νησί της Αφροδίτης, είναι μια χώρα με ιστορία 9.000 χρόνων, βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, Ευρώπης, Ασίας, Αφρικής, και διαθέτει αξιόλογο φυσικό πλούτο. Παράλληλα πέρασε από πολλούς κατακτητές και ο λαός της υπέστη πολλά δεινά.

Στο Παράρτημα 2, στο τέλος του κεφαλαίου, παρατίθεται ένας χρονολογικός πίνακας της κυπριακής ιστορίας, στον οποίο μπορείτε να ανατρέχετε κατά τη διάρκεια της μελέτης σας.

Πολύ λίγες αναφορές υπάρχουν πριν από το 1881 σε σχέση με τη μετανάστευση των Κυπρίων. Ανατρέχοντας στο παρελθόν, επισημαίνουμε τα ακόλουθα:

α. Αρχαίοι χρόνοι

Από αρχαιολογικά ευρήματα σε νησιά του Αιγαίου, τα οποία ανάγονται γύρω στο 1075 π.Χ., προκύπτει ότι υπήρξαν αναπτυγμένες εμπορικές συναλλαγές αλλά και μεταναστευτικές κινήσεις από την Κύπρο στην Ελλάδα (Demetriou, 1989). Δύο δε ψηφίσματα του Δήμου των Αθηναίων τον 3ο και 4ο π.Χ. αιώνα αναφέρονται σε Κύπριους μετανάστες. Συγκεκριμένα, κατόπιν αιτήματος των Σαλαμινίων και Κιτιέων εμπόρων, που ήταν κάτοικοι του Δήμου Αθηναίων και οι οποίοι πρέπει να αποτελούσαν ευάριθμη ομάδα, εγκρίθηκαν ψηφίσματα, το 250 και το 334 π.Χ., με τα οποία παραχωρήθηκαν ειδικοί χώροι ανέγερσης ναών προς τιμήν της Αφροδίτης (Χατζηιωάννου, 1975).

β. Χριστιανικοί χρόνοι**Φυγή**

Η μαζικότερη ίσως μετανάστευση του κυπριακού πληθυσμού, η «τρελή μετανάστευση» ή η «φυγή», σημειώθηκε το 690 μ.Χ., όταν ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Ιωάννης υπό τον φόβο των Αράβων και με άδεια του αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ιουστινιανού εγκατέλειψε το νησί και εγκαταστάθηκε μαζί με τον μισό πληθυσμό στη Νέα Ιουστινιανή του Πόντου. Στα μέσα της επόμενης δεκαετίας μεγάλος αριθμός των μεταναστών αυτών επέστρεψε (Κύρρης, 1997). Την ίδια εποχή μεταφέρθηκε από τους Άραβες κατακτητές μεγάλο μέρος του κυπριακού πληθυσμού στη Συρία από τον φόβο ότι οι Κύπριοι θα στρέφονταν εναντίον τους. Την περίοδο 1155-1161 μ.Χ. οι Φράγκοι κατέκτησαν το νησί, αφού κατέλαβαν εξαπίνης τη βυζαντινή φρουρά, και πολλοί Κύπριοι πουλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Συρίας (Eldenbourg, 1965). Κατά τη φραγκοκρατία (1191-1489) και τη βενετοκρατία (1489-1571) η μετανάστευση ήταν περιορισμένη. Αυξήθηκε όμως στη διάρ-

κεια της οθωμανικής εκστρατείας και μέχρι την κατάληψη της Κύπρου, το 1571, προκειμένου να αποφευχθούν η τουρκική δουλεία και οι διωγμοί (Κύρρης, 1997). Δημιουργήθηκαν έτσι κυπριακές παροικίες στη Δύση, με κυριότερη εκείνη στη Βενετία, με μεγάλη επίδοση των Κυπρίων στα γράμματα, στις επιστήμες και στο εμπόριο. Η παροικία αυτή αφομοιώθηκε από τον γηγενή πληθυσμό μετά την κατάληψη της Βενετίας από τους Γάλλους και έτσι διαταράχθηκε και εν πολλοίς χάθηκε η επικοινωνία των μεταναστών με την Κύπρο (Κύρρης, 1997). Στη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής (1571-1878) ο πληθυσμός μειώθηκε δραστικά. Πολλοί μετανάστευσαν στη Γαλλία και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, με τις οποίες οι έμποροι (όπως των Λευκάρων) είχαν διασυνδέσεις (Κύρρης, 1997).

Λόγιοι Κύπριοι στο εξωτερικό

Αρκετοί Κύπριοι έζησαν και δημιούργησαν στις αρχές του 19ου αιώνα σε χώρες της Ευρώπης, κυρίως στην Ιταλία και στη Ρουμανία (Κύρρης, 1980, 1968).

Από την πρώτη καταγραφή του πληθυσμού (1881) μέχρι το 1931 οι κάτοικοι του νησιού αυξήθηκαν ιδιαίτερα. Το ποσοστό αύξησης ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο στους Ελληνοκύπριους από ό,τι στους Τουρκοκύπριους εξαιτίας της μετανάστευσης, της υπογεννητικότητας και της υψηλής θνησιμότητας των Τουρκοκύπριων (Percival, 1949, Constantinou, 1994-1995).

Μετά τη συμφωνία της Λωζάννης (1923), με βάση την οποία η Τουρκία παραχώρησε στην αγγλική αυτοκρατορία όλα τα «δικαιώματά» της στο νησί, περίπου 5.000 Τουρκοκύπριοι μετανάστευσαν στην Τουρκία (Constantinou, 1994-1995).

Ενότητα 6.2

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η Αίγυπτος αποτέλεσε την πρώτη χώρα συστηματικής μετανάστευσης των Κυπρίων. Ήδη από το 1873 λειτουργεί στην Αλεξάνδρεια η Ελληνική Αδελφότητα των Κυπρίων. Στις αρχές του 20ού αιώνα οι Κύπριοι μεταναστεύουν κυρίως προς τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο στρέφονται προς την Αγγλία και τις αφρικανικές χώρες, ενώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο και στην Αυστραλία και στον Καναδά.

Στη δεκαετία του 1930 οι περισσότεροι Κύπριοι μετανάστες προέρχονται από τις αγροτικές περιοχές γιατί η λειψυδρία –και κατ' επέκταση η μειωμένη γεωργική παραγωγή– ρίχνει σε ένδεια τον αγροτικό πληθυσμό (Κουμπάρης, 1999). Η μετανάστευση είναι κυρίως αλυσιδωτή. Ένα μέλος της οικογένειας μεταναστεύει και, αφού βρει εργασία και αποκτήσει κάποια οικονομική άνεση, προτρέπει ή και προσκαλεί συγγενείς και φίλους να τον ακολουθήσουν. Δημιουργείται έτσι ένα συνεχές μεταναστευτικό ρεύμα, με τους συγγενείς και τους φίλους να εγκαθίστανται στην περιοχή του «πρώτου» μετανάστη (Constantinou, 1995). Στο κυπριακό χωριό Αγ. Θεράπων της Λεμεσού, π.χ., το 1950 ζούσαν 900 περίπου κάτοικοι. Μέσα στην ίδια δεκαετία τα 2/3 του πληθυσμού μετανάστευσαν στην Αυστραλία και διαμένουν όλοι στη Μελβούρνη (Παυλάκης κ.ά., 1999).

6.2.1 Η μετανάστευση επί αγγλοκρατίας

Από τα ατελή στοιχεία για τα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας προκύπτει ότι υπήρξε περιορισμένη μετανάστευση πληθυσμού, που δεν επέσυρε την προσοχή της αγγλικής διοίκησης.

α) **Έμμεσες πηγές.** Σε έκθεση του υπουργείου Αποικιών αναφέρεται ότι παραχωρήθηκαν χίλια διαβατήρια σε Κυπρίους για τις ΗΠΑ, οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν τη χαλάρωση των περιορισμών για την είσοδο ξένων υπηκόων στη χώρα αυτή (Constantinou, 1995). Εξάλλου η ανάπτυξη των κυπριακών παροικιών προκύπτει και από τη δραστηριοποίησή τους σε σχέση με τα γεγονότα του κινήματος ενάντια στην αγγλική διακυβέρνηση του 1931, που είναι γνωστά ως «Εκτωβριανά». Από τις εκθέσεις των μυστικών υπηρεσιών της Αγγλίας συνάγεται ότι στη γύρω περιοχή (Αίγυπτο, Λίβανο, Σουδάν, Παλαιστίνη, Αβησσυνία) υπήρχαν ισχυρές ελληνοκυπριακές παροικίες. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι στην Αλεξάνδρεια πραγματοποιήθηκε μνημόσυνο για τους πεσόντες στην εξέγερση του 1931, στο οποίο παρέστησαν 1.500-1.800 άτομα (Στυλιανού, 1984). Σύμφωνα πάντα με τις εκθέσεις των αγγλικών μυστικών υπηρεσιών, οι Κύπριοι του εξωτερικού συνέλεξαν χρήματα για τα θύματα του αγώνα καθώς και για την αποστολή όπλων στην Κύπρο.

β) **Άμεσες πηγές.** Μετά το 1946 παρουσιάζονται σαφείς αναφορές στο μέγε-

θος της μετανάστευσης των Κυπρίων (Constantinou, 1994-1995). Στον Πίνακα 1 παρατίθενται σχετικά στοιχεία. Από το 1946 μέχρι και την ανεξαρτησία μετανάστευσαν 49.087 Κύπριοι σε διάφορες χώρες, κυρίως όμως στην Αγγλία, όπου μεταναστεύει το μεγαλύτερο μέρος των Κυπρίων (53%). Ποσοστό 1,5% εγκαθίσταται στις ΗΠΑ, ενώ ένα μεγαλύτερο μέρος (10%) στην Αυστραλία. Λίγοι μεταναστεύουν στην Ελλάδα (0,3%), ακόμη λιγότεροι στον Καναδά και οι υπόλοιποι σε διάφορες άλλες χώρες της Ευρώπης και της Αφρικής.

Πίνακας 1

Μετανάστευση από την Κύπρο και χώρες εγκατάστασης (1946-1959)

Έτος	Αριθμός μεταναστών	Χώρες εγκατάστασης					
		Αγγλία	ΗΠΑ	Αυστραλία	Ελλάδα	Καναδάς	Υπόλοιπες χώρες
1946	850 (0,18%)*						
1947	2.238						
1948	351						
1949	1.048						
1950	2.847						
1951	3.808			2.500			
1952	2.379						
1953	2.600	1.169					
1954	3.651						
1955	5.704	4.469	109	970	-	13	143
1956	6.641	5.233	147	730	75	32	1.214
1957	5.447	4.702	245	267	7	22	204
1958	5.273	4.579	145	328	43	13	165
1959	6.250	5.809	104	115	37	12	173
Σύνολο	49.087	25.961	750	4.910	102	92	1.899

*Ο αριθμός αναφέρεται στο ποσοστό του συνόλου του πληθυσμού. Για τα υπόλοιπα έτη δεν υπάρχουν στοιχεία του πληθυσμού.

Πηγή: Constantinou St., 1995, *Statistical Abstracts* (διάφορες εκδόσεις, 1955-1959)

Το 1946 είχαν μεταναστεύσει 850 άτομα (ποσοστό 0,18% του πληθυσμού), ενώ το 1959, την τελευταία χρονιά της αποικιοκρατίας, μετανάστευσαν 6.250 άτομα, 7 φορές περισσότερα, που αποτελούσαν το 1,08% του πληθυσμού, ο οποίος αυξήθηκε μόνο κατά 20% (πληθυσμός: το 1946 ήταν 450.114, το 1959 573.566).

Οι πιο πολλοί από τους μετανάστες αυτής της περιόδου (59,7%) έφευγαν κατά τη διάρκεια του ένοπλου αγώνα της ΕΕΚΑ (1955-1959) εναντίον των Άγγλων. Η μεγάλη μάζα (85%) εγκαταστάθηκε στην Αγγλία, με την Αυστραλία (10%) δεύτερη στη σειρά προτίμησης.

6.2.2 Η μετανάστευση επί Κυπριακής Δημοκρατίας

Μετά τη 16η Αυγούστου 1960 συνεχίστηκε η αύξηση της μετανάστευσης, η οποία χαρακτηρίστηκε «μαζική έξοδος» (Constantinou, 1994-1995) (Πίνακας 2). Από το 1989 οι Κύπριοι πολίτες δεν ήταν υποχρεωμένοι να συμπληρώνουν δελτίο προορισμού και συνεπώς τα σχετικά στοιχεία που παρουσιάζονται είναι κατά προσέγγιση, όπως εξάλλου αναφέρεται και στο σχετικό έντυπο του Τμήματος Στατιστικής και Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πίνακας 2

**Μετανάστευση από την Κύπρο και χώρες εγκατάστασης
(1960-1998)**

Έτος	Αριθμός μεταναστών	Χώρες εγκατάστασης					
		Αγγλία	Αυστραλία	ΗΠΑ	Ελλάδα	Καναδάς	Υπόλοιπες χώρες
1960	14.589 (2,54%)	13.534	270	141	11	9	624
1961	13.489 (2,34%)	12.337	442	111	10	9	580
1962	6.277 (1,08%)	4.970	553	90	6	19	639
1963	2.933 (0,5%)	2.187	275	51	32	8	380
1964	5.081 (0,86%)	3.859	392	107	55	88	580
1965	2.967 (0,5%)	1.993	340	63	203	63	305
1966	3.408 (0,57%)	1.868	542	315	270	65	348
1967	3.470 (0,57%)	2.229	467	208	293	55	218
1968	2.676 (0,44%)	1.452	490	199	140	131	264
1969	2.378 (0,38%)	1.164	469	161	145	72	367
1970	2.318 (0,37%)	800	782	200	206	46	284
1971	2.271 (0,36%)	676	849	171	180	53	342
1972	1.318 (0,2%)	288	605	100	120	47	158
1973	1.312 (0,2%)	206	678	106	158	6	158

1974	3.346 (0,53%)	649	909	178	503	646	461
1975	5.454 (0,91%)	529	2.023	575	768	1.029	530
1976	5.647 (1,13%)	726	2.612	356	338	880	735
1977	3.689 (0,61%)	781	1.058	288	263	605	694
1978	1.835 (0,3%)	381	357	198	132	421	346
1979	1.087 (0,17%)	297	223	126	93	68	280
1980	525 (0,08%)	64	132	69	76	92	92
1981	192 (0,03%)	5	104	21	34	2	26
1982	204 (0,03%)	2	115	33	26	3	25
1983	87 (0,01%)	10	58	8	1	0	10
1984	98 (0,01%)	1	63	15	1	0	18
1985	96 (0,0%)	1	80	4	7	0	4
1986	181 (0,02%)	0	159	9	4	0	9
1987	185 (0,02%)	4	148	11	0	12	10
1988	129 (0,01%)	1	104	5	6	4	9
**1992	100 (0,01%)						
1993	100 (0,01%)						
1994	100 (0,01%)						
1995	400 (0,05%)						
1996	200 (0,02%)						
1997	8.000 (1,07%)						
1998	6.800 (0,9%)						
Σύνολο	102.942	51.014	15.299	3.919	4.081	4.433	8.496

*Οι αριθμοί αναφέρονται στο ποσοστό των μεταναστών στο σύνολο του πληθυσμού. Το σύνολο του πληθυσμού είναι κατά προσέγγιση, εκτός από τα έτη 1960, 1973, 1976, 1982 και 1992, χρονολογίες κατά τις οποίες πραγματοποιήθηκε γενική απογραφή.

**Από το 1989 οι ταξιδιώτες κάτοχοι κυπριακού διαβατηρίου δεν συμπληρώνουν δελτίο προορισμού ή προέλευσης.

(Σημ.: Δεν υπάρχουν πληροφορίες για τα έτη 1989, 1990 και 1991.)

Πηγή: Cyprus Statistical Abstract (1960-1999)

α) Τα πρώτα χρόνια της Δημοκρατίας (1960-1963)

Τον πρώτο χρόνο από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας μετανάστευσαν 14.589 άτομα (2,5% του συνολικού πληθυσμού), υπερδιπλάσια εκείνων του προηγούμενου (άνω του 90% εγκαταστάθηκαν στην Αγγλία). Το 1962 και 1963 η μετανάστευση μειώνεται κατά 50% περίπου. Η τάση αυτή συνεχίζεται για δέκα χρόνια, αλλά το ποσοστό των μεταναστών προς την Αγγλία μειώνεται σταδιακά.

β) Περίοδος 1964-1970

Η τάση μείωσης του μεταναστευτικού ρεύματος ανακόπτεται με την έναρξη των διακοινοτικών συγκρούσεων, τον Δεκέμβριο του 1963. Το 1964 μετανάστευσαν λίγο περισσότεροι από 5.000 άτομα. Στα χρόνια που ακολουθούν ο αριθμός των μεταναστών μειώνεται αργά, αλλά σταθερά μέχρι το θέρος του 1974, οπότε εκδηλώνεται το πραξικόπημα εναντίον της νόμιμης κυβέρνησης και η Τουρκία εισβάλλει και κατακτά το 39% του κυπριακού εδάφους, εκτοπίζοντας από αυτό 200.000 Ελληνοκύπριους.

γ) Περίοδος 1971-1974

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την πολιτική αστάθεια και τον εμφύλιο σπαραγμό που ταλανίζει την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Το 1971 για πρώτη φορά μεταναστεύουν περισσότεροι Κύπριοι στην Αυστραλία από ό,τι στην Αγγλία. Η τάση αυτή συνεχίζεται μέχρι και το 1988, περίοδος για την οποία υπάρχουν στοιχεία σε σχέση με τον προορισμό των μεταναστών. Η αλλαγή στη χώρα μετανάστευσης ίσως να οφείλεται στην έλλειψη ευκαιριών επαγγελματικής αποκατάστασης στην Αγγλία. Παράλληλα η επιλογή της Αυστραλίας ίσως να εξηγείται από το ότι η χώρα αυτή είναι αγγλόφωνη. Από την άλλη είναι πιθανό να λειτούργησε αλυσιδωτή μετανάστευση δεδομένου ότι υπήρχε κυπριακή παροικία στην Αυστραλία.

δ) Περίοδος 1975-1997

Η τάση μείωσης του μεταναστευτικού ρεύματος ανακόπτεται λόγω της τουρκικής εισβολής και των συνεπειών που προκάλεσε: ανασφάλεια, απώλεια περιουσιών, ανεργία και άλλα παρόμοια. Παρατηρούμε ότι από την τουρκική εισβολή και μέχρι το τέλος του 1977 μετανάστευσε από την Κύπρο το 3,6% του πληθυσμού, που τον Σεπτέμβριο του 1976 ανερχόταν σε 497.879 κατοίκους (το σύνολο του πληθυσμού αναφέρεται μόνο στις ελεγχόμενες από την Κυπριακή Δημοκρατία περιοχές).

ε) Σημερινή κατάσταση

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, από το 1946 μέχρι το 1997 έχουν μεταναστεύσει σε διάφορες χώρες 145.229 Κύπριοι. Ο αριθμός αυτός, παρ' όλο που είναι συγκριτικά αρκετά μεγάλος, δεν αποδίδει την πραγματικότητα γιατί αντιπροσωπεύει κυρίως τη μετανάστευση της πρώτης γενιάς. Ο Πίνακας 3 δίνει τις διαστάσεις της κυπριακής μετανάστευσης, αυτή την «Άλλη Κύπρο» που ζει και δημιουργεί στο εξωτερικό, όπως παρουσιάζεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου Εξωτερικών.

Παρατηρείται μεγάλη διαφορά στον αριθμό των απόδημων Κυπρίων μεταξύ των στοιχείων του κυπριακού Τμήματος Στατιστικής και της Υπηρεσίας Αποδήμων του υπουργείου Εξωτερικών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Τμήμα Στατιστικής, μετανάστευσαν 152.029 άτομα, τα 49.087 στη διάρκεια της αγγλοκρατίας και τα υπόλοιπα μετά την ανεξαρτησία της νήσου. Η Υπηρεσία Αποδήμων του υπουργείου Εξωτερικών ανεβάζει σε 500.000 τους αποδήμους. Ο αριθμός αυτός φαίνεται αρκετά διογκωμένος και, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία, κρίνεται πολύ μεγαλύτερος από το πραγματικό του μέγεθος. Ίσως ο πραγματικός αριθμός να είναι κάπου στο μέσο.

Πίνακας 3
Κύπριοι απόδημοι

Χώρα	Αριθμός αποδήμων	Ολικός πληθυσμός Κύπρου	Πληθυσμός ελεύθερων περιοχών Κύπρου
Αγγλία	270.000	751.500 (1998)	638.775
Ελλάδα	45.000		
Αυστραλία	74.000		
Ν. Ζηλανδία	1.000		
ΗΠΑ	30.000		
Καναδάς	22.000		
Ν. Αφρική	45.000		
Υπόλοιπη Αφρική	5.000		
Υπόλοιπες χώρες	8.000		
Σύνολο	500.000		

Πηγή: Υπουργείο Εξωτερικών, 1999

Επισημαίνεται ότι το υπουργείο Εξωτερικών αναφέρεται σε αποδήμους, ενώ το Τμήμα Στατιστικής σε μετανάστες. Επίσης είναι έκδηλο ότι στον αριθμό των αποδήμων συγκαταλέγονται όλοι όσοι έχουν κυπριακή καταγωγή. Ανεξάρτητα όμως από αυτό ο πραγματικός αριθμός των Κυπρίων πρώτης γενιάς και όσων

έχουν κυπριακή καταγωγή, συμπεριλαμβανομένων των θανάτων και των γεννήσεων, δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί παρά μόνο με συστηματική καταγραφή τους.

Δραστηριότητα 1/Κεφάλαιο 6

Με βάση όσα μελετήσατε στην ενότητα 6.2, να καταγράψετε τις κυριότερες χρονικές περιόδους στις οποίες παρατηρείται αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος από την αγκλοκρατία μέχρι τις μέρες μας και να εντοπίσετε τις κύριες χώρες εγκατάστασης των μεταναστών (βλ. και Πίνακα 3).

Η δική μας απάντηση βρίσκεται στο Παράρτημα 1, στο τέλος του κεφαλαίου.

ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

α) Επί αγγλοκρατίας

Οι κυριότεροι λόγοι μετανάστευσης των Κυπρίων ήταν κυρίως οικονομικοί, οι δε περιοχές που τροφοδοτούσαν το μεταναστευτικό ρεύμα ήταν αυτές με τη λιγότερη γεωργική παραγωγή λόγω της ανομβρίας, της αδιαφορίας των αγγλικών αρχών και της βαριάς φορολογίας, που προκαλούσαν εκτεταμένη φτώχεια και εκμετάλλευση από τους τοκογλύφους. Το 1901 το 85% του πληθυσμού απασχολούνταν στη γεωργία (Χριστοδουλίδης, 1981, Κουμπάρης, 1999).

Στην περίοδο αυτή η οποία μετανάστευση παρουσιάζεται οφείλεται κυρίως σε οικονομικούς λόγους, καθώς και στην αβεβαιότητα που προκάλεσαν στους Κυπρίους το Κίνημα του 1931 και ο ένοπλος αγώνας της Εθνικής Εργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΕΚΑ) κατά της αγγλικής κατοχής μεταξύ 1955-1959. Συγκεκριμένα, η λειψυδρία των ετών 1902 και 1932-1933, καθώς και η ασταθής πολιτική κατάσταση αύξησαν την αποδημία (Constantinou, 1994-1995, Matsis, 1992). Τα αίτια ήταν κυρίως οικονομικά, ενώ και η πολιτική αστάθεια στην Κύπρο συνέπεσε με την οικονομική άνοδο στην Αγγλία (Ανθία-Αγες, 1985). Σύμφωνα με έρευνα του Τμήματος Μετανάστευσης της Μεγάλης Βρετανίας, το 1961 το 62% των Κύπριων μεταναστών εγκατέλειψε την Κύπρο λόγω ανεργίας και το 15% μετανάστευσε λόγω οικονομικών δυσκολιών. Προέκυψε επίσης ότι μόνο το 3% μετανάστευσε λόγω της πολιτικής αστάθειας που προκλήθηκε από τον ένοπλο αγώνα της ΕΟΚΑ (το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα συμπεράσματα άλλων ερευνητών).

β) Επί Κυπριακής Δημοκρατίας

Η μετανάστευση συνεχίστηκε και μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω της ανησυχίας και της αβεβαιότητας που πιθανόν να προκλήθηκαν σε πολλούς Κυπρίους από την αλλαγή στη διακυβέρνηση (Constantinou, 1994-1995) και τη μειωμένη οικονομική δραστηριότητα (Matsis, 1992). Σε αυτά προστέθηκαν η πολιτική αστάθεια και η αβεβαιότητα λόγω των διακοινοτικών ταραχών που άρχισαν τον Δεκέμβριο του 1963 (Eakley, 1972) και κορυφώθηκαν με τον βομβαρδισμό από την τουρκική αεροπορία της περιοχής της Τηλλυρίας.

Η τουρκική εισβολή που ακολούθησε το πραξικόπημα επέβαλε τη διχοτόμηση του νησιού, την κατοχή του 39% του κυπριακού εδάφους, τον εκτοπισμό 200.000 κατοίκων, την οικονομική δυσπραγία και την ανεργία στο 30% του πληθυσμού. Είχε δε αποτέλεσμα να χάσει η Κύπρος το 8% του πληθυσμού της, ενώ αρκετοί άλλοι (3%) την εγκατέλειψαν για να εργαστούν προσωρινά στο εξωτερικό (Matsis, 1992).

Δραστηριότητα 2/Κεφάλαιο 6

Με βάση την ενότητα 6.3 να συντάξετε ένα κείμενο όπου θα αναφέρετε τους κυριότερους λόγους μετανάστευσης των Κυπρίων.

Η δική μας άποψη δίνεται στο Παράρτημα 1, στο τέλος του κεφαλαίου.

Ενότητα 6.4

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Παρά την ανεργία των 5,5 εκατομμυρίων στην Αγγλία στο τέλος της δεκαετίας του 1920, αρκετοί Κύπριοι έβρισκαν δουλειές σε κουζίνες εστιατορίων και ξενοδοχείων. Υπέφεραν όμως από διάφορες ασθένειες και οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν πολύ κακές (Κουπάρης, 1999, Μεττής, 1998).

Οι Κύπριοι απόδημοι πρώτης γενιάς αντιμετώπιζαν τα ακόλουθα προβλήματα, τα οποία αφορούν όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Ελλάδα:

- α) Την προσαρμογή και την ένταξή τους στο νέο κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον, που δεν αφορούν μόνο τους μετανάστες της πρώτης γενιάς αλλά και τους μεταγενέστερους.
- β) Το χάσμα μεταξύ των γενεών, το οποίο διευρύνεται, με κίνδυνο η οικογένεια να χάσει τη συνοχή της, να διαλυθεί και τα παιδιά να αποξενωθούν από την Κύπρο.
- γ) Την ανάγκη διατήρησης της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας, της οποίας συστατικά στοιχεία αποτελούν η γλώσσα, η θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου (Χριστοδουλίδης, 1981). Το θέμα της ταυτότητας είναι άμεσα συνδεδεμένο με τα εκπαιδευτικά προβλήματα της ομογένειας. Εξάλλου επισημαίνεται ότι τα Κυπριόπουλα παρουσιάζουν κάμψη της επικοινωνιακής δεινότητας και απώλεια της γλωσσικής ικανότητας (Καρυολαΐμου, 1997). Ανάλογα βέβαια με τη χώρα υποδοχής παρουσιάζονται ειδικότερα και επιμέρους προβλήματα.

6.4.1 Το εκπαιδευτικό πρόβλημα

Όπως αποδεικνύεται από τις σχετικές στατιστικές της εκπαίδευσης, οι Κύπριοι έχουν έφεση στη μάθηση. Οι αναλφάβητοι αποτελούσαν το 33% του πληθυσμού το 1946, το 18% το 1960, το 10% το 1976 και το 6% το 1997 (Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών – Στατιστικές της Εκπαίδευσης). Την έφεση αυτή τη μετέφεραν στις χώρες εγκατάστασής τους, όπου παράλληλα με τη φοίτηση στα αγγλικά σχολεία οι γονείς ζητούν από τα παιδιά τους να μάθουν και την ελληνική γλώσσα, την οποία πρέπει να διατηρήσουν ως κόρη οφθαλμού μαζί με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις τους (Ανθία-Αγες, 1985, Τοφαλλής, 1997). Πάγιο αίτημα του Κυπριακού Απόδημου Ελληνισμού, σε όλες τις χώρες, αλλά σε εντονότερο βαθμό στην Αγγλία, ήταν η λειτουργία ελληνικών σχολείων και στη συνέχεια η συνεχής βελτίωση της προσφερόμενης εκπαίδευσης. Τη γλωσσική και θρησκευτική διδασκαλία αναλάμβαναν κυρίως οι ιερείς.

Τη δεκαετία του '60 η παροικία ζήτησε τη βοήθεια της κυπριακής κυβέρνησης για την οργάνωση και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (Ρούσου, 1986). Η κυπριακή κυβέρνηση ανταποκρίθηκε θετικά και έκτοτε θεμελιώθηκε η πολιτική

για την παροχή εκπαιδευτικής βοήθειας προς τα Κυπριόπουλα της Αγγλίας. Η κυπριακή εκπαιδευτική αποστολή στην Αγγλία είναι πραγματικότητα. Απομένει να επεκταθεί ακόμη πιο πολύ και σε περισσότερες χώρες.

Η κατάσταση σήμερα είναι σαφώς καλύτερη και παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα 4.

Η αυξητική τάση στον αριθμό των δασκάλων και των σχολείων δείχνει τη βούληση της κυπριακής πολιτείας αλλά και την επιθυμία και τη θέληση των Κυπριόπουλων να διατηρήσουν την ταυτότητά τους μέσω της μάθησης της γλώσσας (Πίνακας 4).

Πίνακας 4

Αριθμός μαθητών, ελληνικών σχολείων και δασκάλων στα παροικιακά σχολεία της Αγγλίας

Σχολική χρονιά	Αριθμός μαθητών	Αριθμός σχολείων	Αριθμός δασκάλων
1966-1967	3.336	51	*
1991-1992	5.716	73	31
1993-1994	5.927	78	40
1994-1995	8.305	84	42
1995-1996	8.305	84	42
1996-1997	7.228	91	69
1997-1998	7.027	88	87

*Δεν υπάρχουν στοιχεία.

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (1991-1998), Χριστοδουλίδης, 1967

6.4.2 Δευτερεύοντα προβλήματα του Κυπριακού Απόδημου Ελληνισμού

Στα λοιπά προβλήματα των αποδήμων περιλαμβάνονται και τα πιο κάτω, όπως παρουσιάζονται στα Παγκόσμια Συνέδρια Αποδήμων Κυπρίων.

- 1. Τα υψηλά αεροπορικά ναύλα.** Ο ΚΑΕ εισηγείται την εφαρμογή συγκεκριμένου σχεδίου, το οποίο να απευθύνεται κυρίως στους νέους της Κύπρου που ζουν στο εξωτερικό, ώστε να επιτευχθεί κυρίως η επαφή των παιδιών δεύτερης και τρίτης γενιάς με την Κύπρο.
- 2. Η μεγάλη γραφειοκρατία,** για την οποία εισηγούνται συντόμευση των διαδικασιών στις κυπριακές διπλωματικές αποστολές, έτσι ώστε οι απόδημοι να εξυπηρετούνται καλύτερα και παράλληλα να αισθάνονται τη στοργή της κυπριακής πολιτείας.
- 3. Δορυφορική σύνδεση.** Η επαφή με την Κύπρο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση των δεσμών μεταξύ Κύπρου – αποδήμων και ιδιαίτερα των νέων. Επιβάλλεται λοιπόν να επεκταθεί η εμβέλεια των ραδιοφωνικών και

τηλεοπτικών σταθμών, έτσι ώστε να καλύπτει περισσότερες χώρες και κατ' επέκταση μεγαλύτερο αριθμό Κύπριων αποδήμων.

4. **Επαναπατριsmός.** Η πολιτεία προσφέρει στους παλινοστούντες φορολογικές ελαφρύνσεις και οικονομική βοήθεια για τη συνέχιση της μέσης εκπαίδευσης των παιδιών. Υπάρχει όμως ανάγκη για χάραξη σαφούς πολιτικού προγράμματος και πολιτικής για επαναπατριsmό, που θα είναι επωφελής τόσο για την Κύπρο όσο και για τους αποδήμους. Ο επαναπατριsmός εργατικού και επιστημονικού δυναμικού θα βελτίωνε την εν γένει δημογραφική κατάσταση σε σχέση με την υπογεννητικότητα και τη γήρανση του πληθυσμού και θα συνέβαλε στην άνοδο της παραγωγικότητας γιατί οι παλινοστούντες θα μετέφεραν τεχνογνωσία και εμπειρίες σε ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων.
5. **Σύνδεση ΠΟΜΑΚ και ΠΣΕΚΑ με το ΣΑΕ.** Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Αποδήμων Κυπρίων (ΠΟΜΑΚ) και η Παγκόσμια Συντονιστική Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα (ΠΣΕΚΑ) πιστεύουν ότι πρέπει να συμμετέχουν με τα κεντρικά συμβούλιά τους στο Συμβούλιο του Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ).

Ο ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Στις προσπάθειες επίλυσης του εθνικού προβλήματος εισβολής και κατοχής συνέβαλε και συμβάλλει τα μέγιστα ο απόδημος ελληνισμός, ανεξάρτητα αν προέρχεται από την Ελλάδα ή την Κύπρο. Απόδειξη τούτου αποτελούν οι σκοποί ίδρυσης της Εθνικής Κυπριακής Ομοσπονδίας Μεγάλης Βρετανίας (ΕΚΟ), ορισμένοι από τους οποίους είναι:

- α) η κάμψη της τουρκικής αδιαλλαξίας, ώστε να λυθεί το Κυπριακό,
- β) η προώθηση της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση,
- γ) η βοήθεια με κάθε τρόπο προς την Κύπρο,
- δ) η διοργάνωση επισκέψεων πολιτειακών αξιωματούχων προς την Κύπρο για να διαπιστώσουν την υφιστάμενη αδικία.

Η ίδρυση επίσης της Παγκόσμιας Συντονιστικής Επιτροπής Κυπριακού Αγώνα (ΠΣΕΚΑ) και της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Αποδήμων Κυπρίων (ΠΟΜΑΚ) αποσκοπεί κυρίως στον συντονισμό και στον προγραμματισμό των ανά τον κόσμο ενεργειών του απόδημου ελληνισμού για τη δίκαιη λύση του κυπριακού προβλήματος.

Μέλη της ΠΟΜΑΚ αποτελούν οι διάφορες ομοσπονδίες που λειτουργούν στη Μεγάλη Βρετανία, στις ΗΠΑ, στον Καναδά, στη Νότιο Αφρική, στην Αφρική, στην ηπειρωτική Ευρώπη και στην Ελλάδα. Στις διάφορες χώρες λειτουργούν πάρα πολλοί σύνδεσμοι και οργανώσεις που υπάγονται στην οικεία ομοσπονδία. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται ο συντονισμός στην προσπάθεια επίτευξης του κοινού στόχου.

Παρ' όλο που οι Ελληνοκύπριοι και οι Έλληνες απόδημοι συνεργάζονται αρμονικά, ιδίως για την προώθηση λύσης στο εθνικό πρόβλημα, εν τούτοις δεν υπάρχει οργανική σύνδεση των Ελληνοκύπριων με το ΣΑΕ, αν και έχουν αρχίσει οι διαπραγματεύσεις για τη σύνδεση αυτή.

ι) Η συμβολή των αποδήμων στη φυσική επιβίωση των εκτοπισθέντων

Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' στην ομιλία του στο Α' Παγκόσμιο Συνέδριο Κυπρίων Αποδήμων ανέφερε ότι η κυβέρνηση παραμέλησε σε κάποιο βαθμό τους Κύπριους αποδήμους και δεν αξιοποίησε τις τεράστιες δυνατότητές τους.

Οι Κύπριοι απόδημοι όμως αμέσως μετά την τουρκική εισβολή δραστηριοποιήθηκαν έντονα και πολύ σύντομα άρχισαν να καταφθάνουν στην Κύπρο χρηματικές εισφορές και μεγάλες ποσότητες ρουχισμού, φαρμάκων, οικιακού εξοπλισμού και αντίσκηνων (Χριστοδουλίδης, 1981).

ii) Εμβάσματα

Τα εμβάσματα των αποδήμων έχουν ιδιαίτερη σημασία γιατί προσφέρονται σε ξένο νόμισμα. Συμποσούμενα μάλιστα με εκείνα των προσωρινώς εργαζόμενων Κυπρίων στο εξωτερικό μειώνουν τις ανάγκες του κυπριακού κράτους για εξωτερικό δανεισμό και κατ' επέκταση και την εξάρτηση της κυπριακής οικονομίας από τους διεθνείς δανειστικούς οργανισμούς. Παράλληλα τα εμβάσματα αυτά βοήθησαν τα μέγιστα την κυπριακή οικονομία να αντέξει τις σοβαρές επιπτώσεις που επέφερε η τουρκική εισβολή.

Στον Πίνακα 5 παρατίθενται αναλυτικά τα εμβάσματα τόσο των μεταναστών όσο και των προσωρινών εργατών.

Πίνακας 5

Εμβάσματα (σε εκατομμύρια λίρες)

Περίοδος	Μεταναστών	Προσωρινών εργατών από εξωτερικό	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν*
1960-1969	4	–	94 (1960)
1970-1973	6,4	–	341 (1973)
1974-1979	8,4	11	651,9 (1979)
1980-1986	13,6	27,6	1.620,2 (1986)
1987-1991	64	164,6	2719,9 (1991)
1992-1997	66,5	235,5	4.370,6 (1997)

* Οι αριθμοί στις παρενθέσεις αναφέρονται στη χρονολογία.

Πηγή: *Matsis, 1922, Bulletins, Central Bank of Cyprus (διάφορες εκδόσεις), Statistical Abstracts (1960-1997)*

iii) Η συμβολή του απόδημου ελληνισμού στις προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού προβλήματος

Σε στενή συνεργασία με το ελληνικό λόμπι στην Αμερική και με τις φιλοκυπριακές οργανώσεις στην Αγγλία, οι Κύπριοι απόδημοι αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες διαφώτισης της διεθνούς κοινής γνώμης, ενεργώντας προς κάθε κατεύθυνση και ιδίως προς τα κέντρα λήψης των αποφάσεων για την εξεύρεση δίκαιης λύσης στο κυπριακό πρόβλημα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι προσπάθειες αυτές συνεχίζονται αδιάκοπα και ασταμάτητα μέχρι σήμερα (10ο και 11ο Παγκόσμιο Συνέδριο Αποδήμων).

Επίκεντρο της κινητοποίησης του απόδημου ελληνισμού, η οποία αποτελεί και το θεμέλιο της συνεχούς προβολής του κυπριακού προβλήματος, είναι η ανάμειξη γερουσιαστών ή και βουλευτών, κυρίως των ΗΠΑ και της Αγγλίας.

Απότοκο της κινητοποίησης αυτής είναι η τακτική επαφή με βουλευτές και ευ-

ρωβουλευτές, οι οποίοι με τη σειρά τους υποβάλλουν ερωτήσεις προς τον πρωθυπουργό και τον υπουργό Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας. Παράλληλα οι βουλευτές αυτοί προκαλούν συζήτηση του Κυπριακού τόσο στη Βουλή των Κοινοτήτων όσο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

- α) Το ψήφισμα της 29ης Ιουλίου 1998 («Cyprus Efforts to Secure Peace»), το οποίο υποβλήθηκε και από τα τρία μεγάλα κόμματα της βρετανικής Βουλής και υπογράφηκε από εκατόν πενήντα πέντε βουλευτές (ΕΚΟ).
- β) Το ψήφισμα της Επιτροπής Διεθνών Σχέσεων της αμερικανικής Γερουσίας (16 Ιουλίου 1997) για τον τερματισμό της παρούσας κατάστασης, που διαιωνίζει μια παραβίαση του διεθνούς δικαίου και των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο (Senate Congress Resolution 41).
- γ) Με πρωτοβουλία του Ελληνοαμερικανού βουλευτή Michael Bilirakis (Μιχαήλ Μπιλιράκη) διοργανώθηκε από την αμερικανική Βουλή ειδική σύνοδος, στη διάρκεια της οποίας καταδικάστηκαν η τουρκική εισβολή και κατοχή, καθώς και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (House Congress Resolution 81).

Επιπρόσθετα οι ομοσπονδίες των αποδήμων που λειτουργούν σε διάφορες χώρες βρίσκονται σε συνεχή επαφή με κυβερνητικούς αξιωματούχους καθώς και με μέλη της αντιπολίτευσης κάθε χώρας για την προώθηση δίκαιης λύσης στο κυπριακό πρόβλημα. Ο ρόλος που έπαιξαν οι απόδημοι στη δημιουργία θετικού κλίματος ή και αλλαγής πολιτικής στις διάφορες χώρες αποδεικνύεται στη μελέτη των Theophanous and Michael (1993), που υποστηρίζουν ότι το κυπριακό ζήτημα, το οποίο κάτω από άλλες προϋποθέσεις θα ήταν δευτερεύον, μετατράπηκε σε πρωτεύον πρόβλημα της αυστραλιανής κυβέρνησης έπειτα από τις κινητοποιήσεις και τις ενέργειες του απόδημου ελληνισμού.

Δραστηριότητα 3/Κεφάλαιο 6

Με βάση την ενότητα 6.5 συνοψίστε σε ένα κείμενο 20 περίπου γραμμών τη συμβολή του απόδημου ελληνισμού στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιούργησε η κατοχή μεγάλου μέρους της Κύπρου, καθώς και τη συνδρομή του στις προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού προβλήματος.

Δείτε και τη δική μας άποψη στο Παράρτημα, στο τέλος του κεφαλαίου.

Σύνοψη

Στη διάρκεια της αγγλοκρατίας μεταναστεύουν περίπου 49.000 άτομα, τα περισσότερα το 1955-1959, με κύριες αιτίες την κακή οικονομική κατάσταση και την πολιτική αστάθεια. Στα πρώτα δύο-τρία χρόνια της κυπριακής ανεξαρτησίας η μετανάστευση συνεχίζεται με φθίνοντα ρυθμό. Αυξάνεται όμως πάλι μετά την τουρκική εισβολή. Από τότε έχουν μεταναστεύσει περίπου 145.000 άτομα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Εξωτερικών, μισό εκατομμύριο Κύπριοι, που αποτελούν την «Άλλη Κύπρο», μετανάστευσαν σε διάφορες χώρες, κυρίως στην Αγγλία. Το πρωταρχικό μέλημα του απόδημου κυπριακού ελληνισμού είναι η διατήρηση της εθνικής ταυτότητας, που συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση των Κυπριοπαίδων, ιδίως της δεύτερης και τρίτης γενιάς. Η συμβολή του απόδημου ελληνισμού στη φυσική και εθνική επιβίωση της Κύπρου υπήρξε σημαντική.

***

Τώρα που ολοκληρώσατε τη μελέτη αυτού του κεφαλαίου, ελέγξτε αν μπορείτε να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Πώς δημιουργήθηκε η Νέα Ιουστινιανή;
2. Ποια χρονιά κατά την αγγλοκρατία παρατηρείται η μεγαλύτερη μετανάστευση;
3. Γιατί μετά το 1974 αυξάνεται το μεταναστευτικό ρεύμα;
4. Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα των Κύπριων μεταναστών;
5. Πώς αντιμετωπίζει η κυπριακή κυβέρνηση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μεταναστών;
6. Με ποιους τρόπους συνέβαλε ο απόδημος ελληνισμός στην αντιμετώπιση της κυπριακής τραγωδίας και γενικά στις προσπάθειες λύσης του κυπριακού προβλήματος;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Απαντήσεις σε Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Ιστορικές πηγές βεβαιώνουν την τάση μετανάστευσης των Κυπρίων. Σαφή στοιχεία για τη μετανάστευση όμως υπάρχουν από το 1946, χρονιά κατά την οποία άρχισε από την αποικιακή κυβέρνηση η συστηματική καταγραφή των μεταναστών. Επί αγγλοκρατίας η δεκαετία του '50 χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό μεταναστών, κυρίως προς την Αγγλία – με μοναδική εξαίρεση το 1951, οπότε μετανάστευσαν 3.800 άτομα, από τα οποία τα 2.500 κατευθύνθηκαν προς την Αυστραλία. Επισημαίνεται επίσης ότι οι πιο πολλοί μετανάστευσαν μεταξύ 1955-1959, περίοδο του αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου από τον αγγλικό ζυγό. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι το μεταναστευτικό ρεύμα δεν μειώθηκε ούτε τα πρώτα χρόνια της κυπριακής ανεξαρτησίας. Κύρια χώρα μετανάστευσης εξακολουθεί να είναι η Αγγλία, με δεύτερη χώρα προορισμού την Αυστραλία. Η μετανάστευση άρχισε να μειώνεται προς το τέλος της δεκαετίας του '60 και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70. Η τουρκική εισβολή όμως του 1974 έδωσε νέα ώθηση στο μεταναστευτικό ρεύμα, που κράτησε μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '70. Κύρια χώρα μετανάστευσης είναι τώρα η Αυστραλία, που δέχεται το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών. Μόνο μερικές εκατοντάδες Κυπρίων οδηγούνται προς την Αγγλία και πολύ λιγότεροι προς τις ΗΠΑ. Το 1997-1998 παρουσιάζεται μεγάλος αριθμός μεταναστών, αλλά λόγω των αλλαγών που επήλθαν στο σύστημα καταγραφής της μετακίνησης των Κυπρίων προς το εξωτερικό δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν οι χώρες προορισμού.

Δραστηριότητα 2

Επί αγγλοκρατίας η οικονομική δυσπραγία των Κυπρίων σε συνδυασμό με την ασταθή πολιτική κατάσταση απέτελεσαν την κοινή συνισταμένη όσων οδήγησαν τους Κυπρίους στην αναζήτηση καλύτερης ζωής. Επισημαίνεται όμως ότι η ασταθής πολιτική κατάσταση ως λόγος μετανάστευσης αμφισβητήθηκε από τα ευρήματα έρευνας του Τμήματος Μεταναστών της Μεγάλης Βρετανίας. Μετά την ανεξαρτησία της νήσου το μεταναστευτικό ρεύμα συνεχίζεται λόγω της αλλαγής διακυβέρνησης και της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας. Επιπρόσθετα, οι διακοινοτικές ταραχές μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων και η τουρκική εισβολή, που επέφερε μείωση των πλουτοπαραγωγικών πηγών, ανεργία, οικονομική ύφεση και άλλα παρόμοια, ανάγκασαν τους Κυπρίους να μεταναστεύσουν.

Δραστηριότητα 3

Αμέσως μετά την τουρκική εισβολή οι Κύπριοι μετανάστες δραστηριοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα να αποστέλλονται στην Κύπρο μεγάλες ποσότητες ρουχισμού, φαρμάκων και άλλων παρόμοιων. Επίσης με τα εμβάσματα των αποδήμων βοηθήθηκε η κυπριακή οικονομία γιατί μειώθηκε στο πρώτο στάδιο η ανάγκη για εξωτερικό δανεισμό και κατ' επέ-

κταση η εξάρτηση της κυπριακής οικονομίας από τους ξένους δανειστικούς οργανισμούς. Παράλληλα όμως με την υλική βοήθεια τεράστια ήταν και η συμβολή των αποδήμων (Ελλαδιτών και Κυπρίων) στις προσπάθειες δικαίωσης της Κύπρου. Επισημαίνονται οι παρεμβάσεις των οργανώσεων των αποδήμων προς τις κυβερνήσεις των χωρών διαμονής τους έτσι ώστε να συζητείται το κυπριακό πρόβλημα στα Κοινοβούλια των χωρών αυτών. Υπογράφηκαν ψηφίσματα και διοργανώθηκαν ειδικές συνεδριάσεις γύρω από το κυπριακό πρόβλημα με πρωτοβουλία των οργανώσεων των αποδήμων σε συνεργασία με Αμερικανούς, Άγγλους και Ελληνοαμερικανούς βουλευτές. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι οι ενέργειες αυτές των αποδήμων επέφεραν μέχρι και αλλαγή πολιτικής σε διάφορες χώρες, όπου πολύ πιθανό το κυπριακό πρόβλημα να παρέμενε σε δεύτερη ή τρίτη μοίρα ανάμεσα στις προτεραιότητες των χωρών αυτών χωρίς τις κινητοποιήσεις των αποδήμων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Λίθινη εποχή, 6η χιλιετία π.Χ.

Οι πρώτοι νεολιθικοί συνοικισμοί.

Χάλκινη εποχή, 3η χιλιετία π.Χ.

Η πρώτη εμφάνιση του χαλκού.

Εποχή του σιδήρου, 2η χιλιετία π.Χ.

Άφιξη των Μυκηναίων και των Αχαιών από την Πελοπόννησο και την Ελλάδα, διάδοση της κουλτούρας τους, εξελληνισμός. Πόλεις-βασίλεια εγκαθιδρύονται σε όλη την Κύπρο.

Αρχαϊκή περίοδος, 8ος-5ος αιώνας π.Χ.

Δεινά των πόλεων-βασιλείων ένεκα της ξένης κυριαρχίας από την Ανατολή και την Αφρική: των Ασσυρίων (8ο-6ο αιώνα), των Αιγυπτίων (560-540 π.Χ.) και των Περσών (540-332 π.Χ.).

6ος αιώνας π.Χ. Εμφανίζεται ο Στασίνος, ο Κύπριος επικός ποιητής. Ο Αθηναίος πολιτικός Σόλων επισκέπτεται το νησί και την πόλη των Σόλων, η οποία ονομάζεται έτσι προς τιμήν του.

Κλασική περίοδος, 499-323 π.Χ.

499 π.Χ. Ο Αθηναίος στρατηγός Κίμων σκοτώνεται στο Κίτιο. Εξέγερση του κυπριακού λαού υπό την αρχηγία του Ονήσιλλου, βασιλιά της Σαλαμίνας. Η Κύπρος συμμετέχει στην ιωνική επανάσταση εναντίον του περσικού ζυγού.

411-374 π.Χ. Ο Ευαγόρας Α', βασιλιάς της Σαλαμίνας, μετατρέπει την Κύπρο σε ένα από τα κυριότερα πολιτικά και πολιτιστικά κέντρα του ελληνικού κόσμου. Ο Αθηναίος ρήτορας Ισοκράτης προτείνει τον Ευαγόρα ως ηγέτη του ελληνισμού.

330 π.Χ. Οι πόλεις-βασίλεια της Κύπρου υποδέχονται τον Μ. Αλέξανδρο και συμμετέχουν στις εκστρατείες του. Ο Ζήνων ο Κιτιεύς (340-264 π.Χ.) θεμελιώνει τη στωική φιλοσοφία.

Ελληνιστική περίοδος, 323-30 π.Χ.

Η Κύπρος είναι μέρος του βασιλείου των Πτολεμαίων.

Ρωμαϊκή περίοδος, 30 π.Χ.-330 μ.Χ.

Η Κύπρος είναι επαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Τον 1ο αιώνα μ.Χ. ο χριστιανισμός εισάγεται στην Κύπρο από τους αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα – ο τελευταίος θεωρείται ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου.

Βυζαντινή περίοδος, 330-1191 μ.Χ.

Η Κύπρος είναι επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

330 μ.Χ. Η αυτοκράτειρα Ελένη επισκέπτεται την Κύπρο. Ιδρύεται το Μοναστήρι του Σταυροβουνίου.

488 μ.Χ. Ανεύρεση των λειψάνων του απόστολου Βαρνάβα. Ο αυτοκράτορας Ζήνων δίνει στον Κύπριο αρχιεπίσκοπο πλήρη αυτονομία και προνόμια.

649-965 μ.Χ. Αραβικές επιδρομές στο νησί. Το 649 μ.Χ. πεθαίνει στη Λάρνακα η Ουμ-Χαράμ.

1094 μ.Χ. Ιδρύεται η Μονή Κύκκου (1170 μ.Χ.). Ο άγιος Νεόφυτος ιδρύει το ομώνυμο μοναστήρι στην Πάφο.

Η Κύπρος την εποχή των Σταυροφοριών, 1191-1571 μ.Χ.

1191 μ.Χ. Η Κύπρος καταλαμβάνεται από τον Ριχάρδο τον Λεοντόκαρδο.

1192-1489 μ.Χ. Η Κύπρος περνά στους Γάλλους Λουζινιανούς.

1489- 1571 μ.Χ. Η Κύπρος ανήκει στη Βενετία.

Οθωμανική κατοχή, 1571-1878

1571 Η Λευκωσία πέφτει στον οθωμανικό ζυγό.

1754 Ο αρχιεπίσκοπος και η ορθόδοξη Ιεραρχία αναλαμβάνουν τη συλλογή φόρων.

1821 Ο αρχιεπίσκοπος, επίσκοποι και διακεκριμένοι Κύπριοι κατηγορούνται για σχέδια συμμετοχής στην Ελληνική Επανάσταση ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και εκτελούνται.

1856 Η κυβέρνηση αφαιρεί από τον αρχιεπίσκοπο την ευθύνη συλλογής των φόρων.

Βρετανική κυριαρχία, 1878-1960

1878-1914 Η Κύπρος ενοικιάζεται από την Τουρκία στη Βρετανία. Το 1881 διεξάγονται οι πρώτες εκλογές και οι Βρετανοί παραχωρούν περιορισμένα δικαιώματα στους Κυπρίους, δίνοντας 12 έδρες στο Νομοθετικό Συμβούλιο (9 και 3 έδρες στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους αντίστοιχα).

1914 Η Κύπρος προσαρτάται στη Βρετανία, ως αποτέλεσμα της έκρηξης του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, κατά τον οποίο η Τουρκία συμμαχεί με τη Γερμανία.

1915 Η Βρετανία προσφέρει την Κύπρο στην Ελλάδα υπό τον όρο ότι η τελευταία θα βοηθήσει στον πόλεμο ενάντια στη Γερμανία.

1919 Ο Ράμσεϊ Μακντόναλντ υποστηρίζει την αυτοδιάθεση της Κύπρου.

1923 Συνθήκη της Λωζάννης: η Τουρκία αποκηρύττει όλα «τα δικαιώματά» της στην Κύπρο.

1925 Η Κύπρος κηρύσσεται αποικία του Στέμματος.

1931 Λαϊκό ξεσκήκωμα Ελληνοκύπριων υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα. Το κυβερνείο καίγεται και το Σύνταγμα αναστέλλεται.

1949 Το Εθναρχικό Συμβούλιο δημιουργείται υπό την αρχηγία του αρχιεπισκόπου και με κομματική αντιπροσώπευση.

1950 Ο Μακάριος Γ΄ εκλέγεται αρχιεπίσκοπος. Δημοψήφισμα των Ελληνοκύπριων, το οποίο οργανώθηκε από τον αρχιεπίσκοπο, δείχνει 96% υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα.

1954 Η Ελλάδα προσφεύγει στα Ηνωμένα Έθνη για να ζητήσει άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης στην Κύπρο. Το 1955 η Βρετανία προσκαλεί την Τουρκία, όπως και την Ελλάδα, σε σύσκεψη για το μέλλον της Κύπρου. Συνήλθε η γνωστή Τριμερής Διάσκεψη του Λονδίνου.

1955-1959 Αντιαποικιακός αγώνας. Η ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) αρχίζει ένοπλο απελευθερωτικό αγώνα εναντίον του αποικιακού ζυγού για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

1956 Ο Λένοξ Μπόνντ αναφέρει την ιδέα της διχοτόμησης της Κύπρου στη διάρκεια συζήτησης στο βρετανικό Κοινοβούλιο. Ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Ατνάν Μεντερές ανακοινώνει ότι η αποδοχή της διχοτόμησης της Κύπρου είναι η μεγαλύτερη υποχώρηση που μπορεί να κάνει η Τουρκία για την Κύπρο. Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος εξορίζεται στις Σεύχελλες.

1958 Το Σχέδιο Μακμίλαν της Βρετανίας, ένα σύστημα συγκυριαρχίας επί της Κύπρου Ελλάδας και Τουρκίας, ήταν τρομερό για την Κύπρο. Η τουρκική τρομοκρατική οργάνωση ΤΜΤ δολοφονεί Τουρκοκύπριους που πρωτοστατούν στη συνεργασία με τους Ελληνοκύπριους.

1959 Επιστροφή του αρχιεπίσκοπου Μακαρίου. Με τις συμφωνίες Λονδίνου και Ζυρίχης η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητο κράτος.

1960 Στις 15 Αυγούστου η Κύπρος κηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος. Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο Τουρκοκύπριος Φαζάλ Κουτσιούκ εκλέγεται, χωρίς ανθυποψήφιο, αντιπρόεδρος.

1963 Ο Μακάριος υποβάλλει 13 σημεία για τροποποίηση του Συντάγματος και αρχίζουν ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων (Δεκέμβριο).

1964 Συνεχίζονται οι ένοπλες συγκρούσεις και αποστέλλονται στην Κύπρο στρατεύματα του ΟΗΕ.

1967 Συγκρούσεις στην περιοχή Κοφίνου· αρχίζουν συνομιλίες στον Έβρο και αποχωρεί η ελληνική μεραρχία.

1968 Αρχίζουν οι ενδοκυπριακές συνομιλίες. Η κυβέρνηση Μακαρίου καταργεί τα περιοριστικά μέτρα και τα σημεία ελέγχου από και προς τις περιοχές που ελέγχονται από τους Τουρκοκύπριους.

1970-1974 Απόπειρα εναντίον της ζωής του Μακαρίου. Εντείνονται οι εμφύλιες διενέξεις μεταξύ των Ελληνοκύπριων και ιδρύεται η ΕΟΚΑ Β΄, η οποία αντιμάχεται τη νόμιμη κυβέρνηση. Δημιουργείται εκρηκτική κατάσταση, σημειώνονται δολοφονίες πολιτών, βομβιστικές επιθέσεις και άλλα παρόμοια. Αποκορύφωμα της κατάστασης αυτής είναι το πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου, που πραγματοποιήθηκε στις 15 Ιουλίου 1974. Το πραξικόπημα οργανώθηκε από την ελληνική χούντα.

Τουρκική εισβολή – προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού προβλήματος

1974 Τουρκικά στρατεύματα εισβάλλουν στην Κύπρο για να αποκαταστήσουν δήθεν τη συνταγματική τάξη (20 Ιουλίου). Η Δημοκρατία αποκαθίσταται στην Ελλάδα (23 Ιουλίου). Δεύτερη τουρκική επίθεση εναντίον της Κύπρου (14 Αυγούστου). Η Τουρκία καταλαμβάνει το 37% του εδάφους του νησιού.

1975 Αρχίζουν οι διακοινοτικές συνομιλίες.

1977 Υπογράφεται η Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου – Ντενκτάς (4 σημεία) (12 Φεβρουαρίου). Θάνατος Μακαρίου (3 Αυγούστου). Τον διαδέχονται ο Σπύρος Κυπριανού ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο επίσκοπος Πάφου Χρυσόστομος στον αρχιεπισκοπικό θρόνο.

1978 Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας έπειτα από προεδρικές εκλογές ορίζεται ο Σπύρος Κυπριανού.

1979 Υπογράφεται η Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Κυπριανού – Ντενκτάς (10 σημεία).

1983 Προεδρικές εκλογές. Ο Κυπριανού επανεκλέγεται για άλλη μία θητεία. Μονομερής ανακήρυξη ανεξαρτησίας της λεγόμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Διεθνής καταδίκη (ψηφισμα 541/83 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών).

1984 Η Τουρκία και το παράνομο «κράτος» ανταλλάσσουν πρεσβευτές. Καταδίκη από το Συμβούλιο Ασφαλείας (ψηφισμα 550/84).

1985-1988 Προσπάθειες για πρωτοβουλίες για εξεύρεση λύσης του Κυπριακού προσκρούουν στην τουρκική αδιαλλαξία.

1988 Προεδρικές εκλογές. Εκλέγεται ο Γιώργος Βασιλείου Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

1990 Η Κύπρος υποβάλλει αίτηση για πλήρη ένταξη στην ΕΟΚ.

1990-1992 Νέα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας για το Κυπριακό (649/90, 750/92, 774/92, 789/92).

1993-1998 Προεδρικές εκλογές. Νέος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας εκλέγεται ο Γλαύκος Κληρίδης.

1998 Επανεκλέγεται ο Γλ. Κληρίδης για δεύτερη θητεία. Παράλληλα συνεχίζονται οι προσπάθειες για εξεύρεση λύσης του Κυπριακού. Ο γ.γ. του ΟΗΕ εντοπίζει ως λόγο αποτυχίας όλων των προσπαθειών την έλλειψη πολιτικής βούλησης από την τουρκική πλευρά.

2000 Οι συνομιλίες συνεχίζονται με παρέμβαση του γ.γ. του ΟΗΕ, του Αμερικανού προέδρου Μπιλ Κλίντον και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επικρατεί η άποψη ότι το κυπριακό πρόβλημα θα λυθεί σύντομα.

2001 Εν όψει της επικείμενης ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε., μετά την πραγματοποίηση της οποίας ο τουρκικός στρατός θα βρίσκεται σε έδαφος κρατους-μέλους της Ένωσης, η Τουρκία και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ντενκτάς φαίνεται να αντιμετωπίζουν με λιγότερη αδιαλλαξία το θέμα της επανένωσης των δύο τμημάτων του νησιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ανθία-Αγρες Φ.**, «Ελληνοκύπριοι στη Βρετανία», στο Πετρόχειλος Γ. (επιμ.), *Η Ελληνική Διασπορά στη Δυτική Ευρώπη*, εκδ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1985.
- Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, Πρόεδρος Δημοκρατίας**, «Εισαγωγική ομιλία», στα *Πρακτικά Α΄ Παγκύπριου Συνεδρίου Κυπρίων Αποδήμων*, Λευκωσία 1976.
- Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κύπρος**, Λευκωσία 1997.
- Εθνική Κυπριακή Ομοσπονδία Μεγάλης Βρετανίας (ΕΚΟ)**, *Ξει κυριότερες δραστηριότητες*, Λονδίνο 1999.
- Καυολαΐμου Μ.**, «Η ελληνοκυπριακή κοινότητα της Μ. Βρετανίας», στην έκδοση του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων της Ελλάδας, *Γλωσσική Εκπαίδευση των Ελλήνων Μεταναστών*, Αθήνα 1997.
- Κουμπάρης Χρ.**, *Οι Κύπριοι της Βρετανίας - 50 χρόνια προσφοράς*, Λευκωσία 1999.
- Κύρρης Κ.**, «Διαπρεπείς λόγιοι από την Κύπρο που δρουν στη Ρουμανία», *Κυπριακός Λόγος*, αρ. 67-68, 1980.
- Κύρρης Κ.**, «Κυπριακή διασπορά στη Δύση», στα *Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιου Συνεδρίου Ερευνητών Ιδρυμάτων Ελληνισμού*, Κυπριακό Κέντρο Μελετών, Λευκωσία 1997.
- Μεττής Χ.**, *Οι ρίζες του παροικιακού ελληνισμού στη Μεγάλη Βρετανία*, εκδ. Αθήνα, Αθήνα 1998.
- Παυλάκης Α. κ.ά.** (ερευνητική ομάδα), *Κυπριακή Διασπορά: Η περίπτωση του χωριού Αγ. Θεράπων*, Κυπριακό Κέντρο Μελετών, αδημοσίευτη μελέτη, 1999.
- Πρακτικά 1ου, 2ου, 3ου Παγκόσμιου Συνεδρίου Αποδήμων Κυπρίων**, Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Πληροφοριών, Λευκωσία 1976, 1978, 1982.
- Πρακτικά 8ου, 10ου και 11ου Παγκόσμιου Συνεδρίου Αποδήμων Κυπρίων**, δακτυλογραφημένα αντίγραφα, στο Αρχείο του Κυπριακού Υπουργείου Εξωτερικών.
- Ρούσου Μ.**, «Ελληνοκύπριοι στη Βρετανία», στον τόμο Πετρόχειλος Γ. (επιμ.), *Ελληνική διασπορά στη Δυτική Ευρώπη*, εκδ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1986.
- Στυλιανού Π.**, *Το Κίνημα του Σεκτώβρη του 1931 στην Κύπρο*, διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 1984.
- Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών**, *Εργατικές Στατιστικές* (1997), σειρά II, αρ. Έκθεσης 16, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, 1998.
- Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών**, *Στατιστικές της Εκπαίδευσης*, Κυβερνητικό Τυπογραφείο, εκδόσεις διάφορων ετών.
- Τοφαλής Κ.**, «Ο απόδημος Ελληνισμός στην Αγγλία», εφ. *Φιλελεύθερος*, Μάρτιος 1997, σ. 9.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων**, *Η γλωσσική εκπαίδευση των Ελλήνων μεταναστών*, Αθήνα 1997.
- Υπουργείο Εξωτερικών, Υπηρεσία Αποδήμων**, *Εγκόλπιο Αποδήμων και Παλινοστώντων Κυπρίων*, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Λευκωσία 1999.

- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού**, *Ετήσιες Εκθέσεις*, Λευκωσία 1991-1998.
- Χατζηιωάννου Κ.**, *Η Αρχαία Κύπρος εις τας Ελληνικὰς Πηγὰς*, τόμος Δ', Α', Λευκωσία 1975.
- Χριστοδουλίδης Α.**, *Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ Προβλήματος τῆς ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ Ἑλληνικῆς Παροικίας*, Λευκωσία 1967.
- Χριστοδουλίδης Α.**, *Ἐκθεση τῆς Υψηραίας Αποδήμων (1977-1981)*, Λευκωσία 1981.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Constantinou St.**, *The changing Spatial Aspects of the Population of Cyprus, Modern Greek State*, Univ. of Minnesota, τόμος 10/11, 1994-1995.
- Demetriou A.**, *Cypro-Aegean Relations in the Early Iron Age*, Göteborg 1989.
- Department of Statistics and Research**, *Statistical Abstracts*, Printing Office of the Republic of Cyprus (1955-1997).
- House Congress Resolution 41**, *Calling for U.S. initiative seeking a just and peaceful resolution of the situation on Cyprus 195 Congress*, House of Representatives, 15 May 1997.
- Kyrris P.C.**, «Cyprus, Byzantium and the Arabs», στον τόμο *Oriente e Occidente tra Medioevo ed eta Moderna*, Genova 1997.
- Kyrris P.C.**, *Cypriots Scholars in Venice in the XVI and XVII centuries*, Academic Verlag, Berlin 1968.
- Matsis S.**, *International Migration in population and human resources development in Cyprus: Research and Policy Issues*, Imprinta Publishers, Cyprus 1992.
- Oakley R.**, *Cypriot Migration and Settlement in Britain*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Oxford University 1972.
- Oldenbourg Zoe.**, *Les Croisades*, Callimard, 1965.
- Percival D.A.**, *Census of Population and Agriculture*, London: Crown Agents for Colonies, 1949.
- Roussou M.**, *Greek Outside Greece Cypriots in Britain*, τόμος 1, Diaspora Books, Nicosia 1991.
- Senate Congress Resolution 81**, *Calling for U.S. initiative seeking a just and peaceful resolution of the situation on Cyprus Calendar*, N: 115, 105, Congress 17 July 1997.
- Theophanous C.A., Michael M.**, «The Greek Community and Australian Policy: Ninth Particular Reference to the Cyprus Issue», στον τόμο *Constas D. and Platias A. (επιμ.), Diasporas in World Politics*, London: The Macmillan Press Ltd, 1993.